

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΔΡΑ

STATUS®

ΤΕΥΧΟΣ 13-ΔΡΧ.350

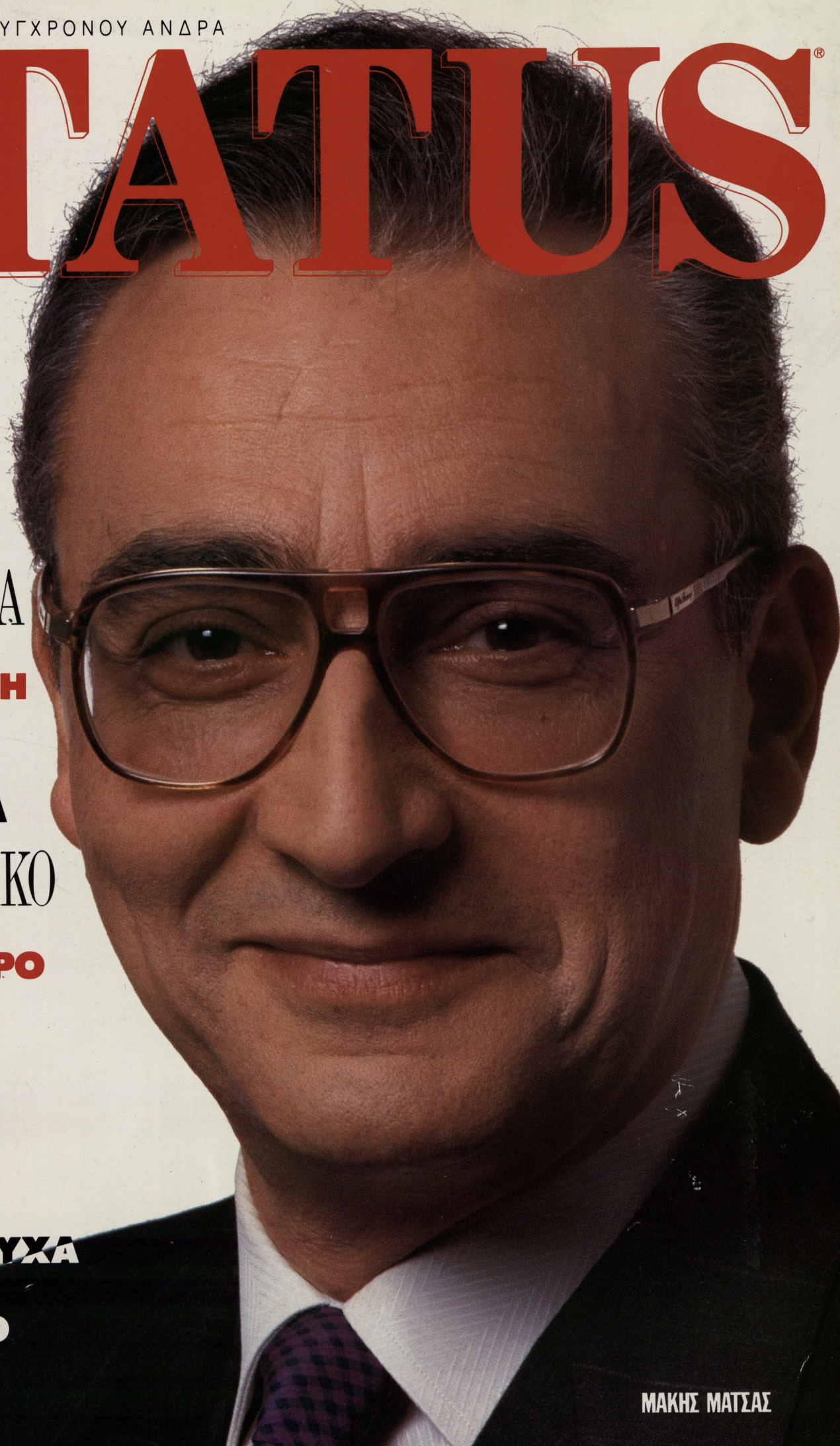
ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ
**ΔΡΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ**

ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΤΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΑ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ
**Η BOEING
ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ**

ΜΟΔΑ
**ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΑ
ΚΟΣΤΟΥΜΙΑ**

ΣΤΥΛ
**ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΡΟΥΧΑ
ΓΡΑΒΑΤΕΣ
ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΜΠΑΝΙΟ
ΤΑ ΑΠΕΡΙΤΙΦ**

ΜΑΚΗΣ ΜΑΤΣΑΣ

ΕΝΑΣ ΑΝΔΡΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ
ΜΑΚΗΣ ΜΑΤΣΑΣ
Ο ΥΙΟΣ ΤΗΣ «ΜΙΝΩΣ ΜΑΤΣΑΣ ΚΑΙ ΥΙΟΣ»

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΤΙΣ 33 ΣΤΡΟΦΕΣ

Σιωπηλός, γλυκός, μ' ένα σπαστό χαμόγελο στα χείλη όταν δίνουμε τα χέρια. Δύσκολος... για ψυχανάλυση αλλά ανοιχτός. Φαίνεται να ακούει τα πάντα. Είναι ο άνθρωπος που τα είκοσι τουλάχιστον τελευταία χρόνια επιλέγει τι θα φτάσει στ' αυτιά μας. Τι πρόκειται ν' αγγίξει τις ψυχές μας. Είναι ο άνθρωπος που ακούει πρώτος αυτό που ακούμε όλοι εμείς μετά.

Σιγοτραγουδάει την επιτυχία πριν ακόμα γίνει επιτυχία. Βρήκε μια σπουδαία γενιά καλλιτεχνών (Τσιτσάνης, Καλδάρης, Διονυσίου, Μαρινέλλα, Καζαντζίδης, Διαμάντη, Γαβαλάς, Βοσκόπουλος, Φαραντούρη, Πουλιάπουλος), την έφερε κοντά του, δούλεψε μαζί της και μεγάλωσε μια άλλη (Λοΐζος, Κουγιουμτζής, Νταλάρας, Πάριος, Αλεξίου, Γαλήνη και πολλοί ακόμα σημαντικοί καλλιτέχνες). Τώρα ετοιμάζει μια τρίτη γενιά. Έχει το ταλέντο να αναδεικνύει το ταλέντο των άλλων, γύρω του. Του αρέσει περισσότερο η σκιά, παρόλο που αναγκάζεται απ' τη δουλειά του να βρίσκεται μόνιμα πλάι στους προβολείς. Είναι η προσωποποίηση του ελληνικού τραγουδιού τα είκοσι τουλάχιστον τελευταία χρόνια.

Μια συνομιλία σε τριάντα τρεις στροφές με τον Μάκη Μάτσα, τον υιό της «Μίνως Μάτσας & Υιός».

του Θανάση Λάλα

Απονομή χρυσών δίσκων για τη «Μικρά Ασία». Μαζί με τον Γιώργο Νταλάρα εμφανίζεται επίσημα για πρώτη φορά στη δισκογραφία και η Χαρούλα Αλεξίου. Με αυτή την απονομή, το 1972, καθιερώνεται ο «χρυσός δίσκος» στην Ελλάδα. Από αριστερά, Πυθαγόρας, Απ. Καλδάρας, Μάκης Μάτσας, Χάρης Αλεξίου και Γιώργος Νταλάρας.

ΝΟΙΩΘΩ ΠΙΟ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΥΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΠΑΡΑ ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ.

S TATUS: Κύριε Μάτσα, είστε η δεύτερη γενιά στη διαδοχή της εταιρίας;

ΜΑΚΗΣ ΜΑΤΣΑΣ: Η δέυτερη. Η τρίτη γενιά ήδη εκπαιδεύεται.

S.: Είναι λιγάκι περίεργο αυτό.

M.M.: Θα 'λεγα ότι για τα ελληνικά δεδομένα, ίσως, είναι λίγο περίεργο. Συνήθως, η πρώτη γενιά είναι ο δημιουργός, η δεύτερη, συμβατικά συντηρεί τη δημιουργία της πρώτης, ε... και η τρίτη ο θεός μόνο ξέρει. Στη συγκεκριμένη περίπτωση μας σχετικά με την τρίτη γενιά θέλω να πιστεύω ότι κι ο γιος μου κι η κόρη μου έχουν δείξει ουσιαστικά δείγματα ότι και τη δουλειά αυτή αγαπούν κι ότι θέλουν αλλά κι ότι μπορούν να τη συνεχίσουν.

S.: Γιατί ασχοληθήκατε μ' αυτή τη δουλειά;

M.M.: Από παιδί ήμουν ερωτευμένος μ' αυτή τη δουλειά. Κι ο έρωτας αυτός εξελίχτηκε σε... αγάπη και πραγματική αφοσίωση. Αυτός ήταν και ο λόγος που μ' έκανε να τη συνεχίσω και να την προχωρήσω όσο την προχώρησα.

S.: Ήταν όμως και κάτι έτοιμο, μια στρωμένη δουλειά για σας, όπως λέμε.

M.M.: Αυτή ειδικά η δουλειά όσο στρωμένη κι αν είναι, αν δεν έχεις μαζί της μια βαθειά ερωτική σχέση δεν μπορείς να την κερδίσεις.

S.: Όταν λέτε ερωτική σχέση τι εννοείτε;

M.M.: Να την αγαπάς πολύ, πάρα πολύ. Να

της δίνεις ό,τι έχεις μέσα σου για να σου δείξει ότι κάποτε ίσως και αυτή θα μπορούσε να σε αγαπήσει. Εγώ όμως κάθε άλλο παρά στρωμένη δουλειά βρήκα. Το μόνο που βρήκα ήταν μερικές σπίθες από μια φωτιά που σχεδόν είχε σβήσει, και την αγάπη των καλλιτεχνών και τον σεβασμό που είχαν στον πατέρα μου.

S.: Μιλάτε για την Οντεόν;

M.M.: Ναι. Η Οντεόν ήταν η πρώτη δισκογραφική εταιρία που ιδρύθηκε στην Ελλάδα γύρω στο 1925. Μεγαλόουρghσε για αρκετές δεκαετίες. Κάποια στιγμή όμως πέρασε σε μια φάση ύφεσης και κρίσης που έπρεπε να ληφθούν ουσιαστικές και οριστικές αποφάσεις. Δηλαδή, ή θα 'πρεπε αυτή η εταιρία να κλείσει ή κάποιος θα 'πρεπε ν' αγωνιστεί γι' αυτήν. Σ' αυτή τη φάση βρέθηκα, σαν ο Γιώργος Θαλάσσης των παιδικών μου χρόνων, κάποιος «μικρός ήρωας» με όλο το πάθος και τον ενθουσιασμό μου στις αρχές της δεκαετίας του '60.

S.: Ο πατέρας σας πώς βρέθηκε σ' αυτό το χώρο;

M.M.: Θα έλεγα τυχαία. Στη δεκαετία του '20, γύρω στο 1927, η τότε νεοσύστατη Οντεόν του ζήτησε τη συνεργασία του. Ο πατέρας μου, άνθρωπος ευαίσθητος και με πολλή φαντασία, πολύ σύντομα πέρασε στο δημιουργικό χώρο της δουλειάς αυτής, δηλαδή ασχολήθηκε πιο πολύ με την ουσία, το

τραγουδι γενικότερα, και λιγότερο με τους αριθμούς. Κολακεύομαι να πιστεύω ότι αυτό που θα πω είναι και η αντικειμενική άποψη για τον Μίνω. Υπήρξε ο θεμελιωτής και δημιουργός του ρεμπέτικου και λαϊκού τραγουδιού στη χώρα μας. Ανακάλυψε και καθιέρωσε προσωπικότητες σαν τον Μάρκο Βαμβακάρη, τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον Στράτο, τον Μπαγιαντέρα και πολλούς άλλους.

S.: Πώς ανακάλυψε όλους αυτούς τους ανθρώπους ο πατέρας σας;

M.M.: Από μια έντονη διαίσθηση. Θυμάμαι από διηγήσεις του ίδιου πως ο Μάρκος Βαμβακάρης παρουσιάστηκε μια μέρα και του είπε «Έχω κάτι τραγουδάκια και θέλω να τ' ακούσεις». Άνοιξε το παλτό του, έβγαλε ένα μπαγλαμαδάκι κι άρχισε να του παίζει κάτι τραγούδια, απ' αυτά τα άγια που έγραφε ο Μάρκος. Ο Μίνως αμέσως κατάλαβε ότι πρόκειται για κάτι σημαντικό. Συνέπεσε εκείνη την εποχή να βρίσκεται στην Αθήνα το συνεργείο ηχογραφήσεων των Γερμανών που έρχονταν κατά καιρούς. Τότε δεν υπήρχαν ακόμα στούντιο και οι ηχογραφήσεις γίνονταν σε διάφορες αίθουσες ξενοδοχείων. Λέει λοιπόν ο πατέρας μου στο Μάρκο: «Έλα μεθαύριο να παίξεις αυτά τα τραγούδια και να τα ηχογραφήσουμε». Όταν εμφανίστηκε ο Βαμβακάρης στην αίθουσα τελείωνε την ηχογράφησή του ο Χατζηποστόλου, μεγάλη τότε φυσιογνωμία στο χώρο της οπερέτας. Μαζεύοντας τις παρτιτούρες του άκουσε τον Βαμβακάρη να παίζει και να τραγουδάει, οπότε εκνευρισμένος γυρνάει στον Μίνω και του λέει: «Είναι δυνατόν να φιλοξενήσεις κάτω από το σήμα της Οντεόν αυτά τα αίσχη;». Και ο πατέρας μου απάντησε: «Μαέστρο, όπως κι εγώ δεν επεμβαίνω στις παρτιτούρες σου θα σε παρακαλούσα κι εσύ να μην επεμβαίνεις στη δουλειά μου. Αυτός ο άνθρωπος, αυτή τη στιγμή τραγουδάει κάτι σημαντικό». Ο διάλογος αυτός έγινε αιτία και η Οντεόν έχασε τον Χατζηποστόλου για αρκετά χρόνια από συνεργάτη της. Το τραγούδι όμως κέρδισε τον Βαμβακάρη.

S.: Εσείς πότε μπήκατε στη δισκογραφία;

M.M.: Όπως σας είπα, στις αρχές του '61, σε μια εποχή οικονομικών κλυδωνισμών της Οντεόν και ύστερα από μια καρδιακή κρίση του πατέρα μου που τον ανάγκασε σχεδόν να αποσυρθεί από την πρώτη γραμμή της καθημερινής μάχης. Εκείνη την εποχή τελείωνα τις σπουδές μου, είχα καταταγεί στο ναυτικό και ο μόνος μου στόχος για επιχειρήσεις ήταν αυτή η εταιρία που λίγο πολύ όλοι την είχαν καταδικάσει σε εμπορικό θάνατο. Ο πατέρας μου φοβόταν ότι θα αποτύχω. Θυμάμαι ένα βράδυ, ήτανε Οκτώβρης - Νοέμβρης του '60, του ζήτησα να φάμε μαζί. Πήγαμε σ' ένα ταβερνάκι στην Αλεξάνδρας. Σκοπός μου ήταν να προσπαθήσω να τον

πείσω να μ' αφήσει να δοκιμάσω την τύχη μου σ' αυτό το καράβι που βούλιαζε. Εκεί έδωσα την προσωπική μου μάχη. Ήτανε η πρώτη επαγγελματική μου μάχη, για να τον πείσω να μου δανείσει 150.000 δρχ. και να μ' αφήσει να δοκιμάσω. Ήθελα πάρα πολύ να προσπαθήσω. Φαντάζομαι ότι, το πάθος μου γι' αυτό που του ζητούσα, τελικά τον έπεισε.

S.: Αν αποτυγχάνετε τι θα κάνετε;

M.M.: Αν αποτύχωνα δεν θα ξανα-ασχολιόμουν με τις επιχειρήσεις. Θα ακολουθούσα ακαδημαϊκή καριέρα. Ξαν' ορατισμό είχα να γίνω, ίσως, ένας διοικητής σε κάποια τράπεζα ή ένας καθηγητής σε κάποιο πανεπιστήμιο.

ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ ΧΥΜΑ
ΕΙΝΑΙ ΟΛΑ, ΙΣΟΠΕΔΩΜΕΝΑ
ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΧΥΜΕΝΑ ΚΑΙ ΤΟ
«ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Η ΕΛΛΑΣ»
ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ
ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΣΤΕΓΑΣΕΙ... ΚΡΥΦΑ ΠΑΘΗ.

S.: Σκεφτήκατε ποτέ να γίνετε μουσικός;

M.M.: Δεν μπορώ να πω ότι με γοήτευσε ποτέ αυτή η ιδέα. Αυτό που με γοήτευε ήταν η αίσθηση της δημιουργίας που είναι διάχυτη σ' αυτό το χώρο.

S.: Σας πήγαινε η ατμόσφαιρα του στούντιο...

M.M.: Ακριβώς.

S.: Όπως λένε άλλοι «μ' άρεσε η ατμόσφαιρα των αεροδρομίων».

M.M.: Ακριβώς. Δεν μ' ενδιέφερε όμως να γίνω πιλότος, μ' άρεσε η ατμόσφαιρα του αεροδρομίου. Το στούντιο είναι ένας δημιουργικός χώρος και η ατμόσφαιρά του μαγική. Μαγικό είναι να βλέπεις πώς γεννιέται το τραγούδι, να παρακολουθείς πώς δημιουργείται ένας καλλιτέχνης, πώς χτίζεται μια καριέρα, πώς αξιοποιείται ένα ταλέντο. Όλα αυτά έχουν βαθεία γοητεία.

S.: Άρα είστε βέβαιος ότι υπάρχει ταλέντο.

M.M.: Τίποτα δεν είναι τυχαίο.

S.: Δεν πιστεύετε ότι μια εταιρία μπορεί να κατασκευάσει μια καριέρα, έναν τραγουδιστή;

M.M.: Δεν πιστεύω στα κατασκευάσματα της δισκογραφίας. Αν υπάρχουν, είναι εφήμερα και καταρρέουν σαν χάρτινοι πύργοι.

S.: Σήμερα όμως η δισκογραφία στηρίζεται σε εφήμερα κατασκευάσματα.

M.M.: Δεν θα έλεγα ότι αυτό ισχύει στην Ελλάδα. Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα η δισκο-

γραφία στηρίχτηκε σε πραγματικά ταλέντα, είτε αυτά ήταν συνθέτες είτε τραγουδιστές είτε στιχουργοί. Γι' αυτό βλέπουμε δημιουργούς, καλλιτέχνες να ζουν χρόνια στο χώρο, να έχουν διάρκεια. Το ταλέντο, το αληθινό ταλέντο δεν μπορεί να χαθεί, να περάσει απαρατήρητο ή να σθήσει χωρίς να αφήσει κάτι πίσω του. Το ταλέντο, η αξία είναι ο μόνος τρόπος ν' αντισταθείς στο πέρασμα του χρόνου. Βέβαια, η αλήθεια είναι ότι στο εξωτερικό τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά στο χώρο του τραγουδιού. Οι εναλλαγές είναι ταχύτατες. Τα είδωλα ανεβαίνουν και πέφτουν σε ρυθμό έκδοσης εφημερίδας και πολλές καριέρες βασίστηκαν λιγότερο στις αξίες και περισσότερο στην κατασκευή.

S.: Αυτό όμως είναι μια πρόκληση.

M.M.: Ποιο ακριβώς;

S.: Να παίρνεις ένα τίποτα και να το κάνεις κάτι.

M.M.: Αυτό είναι τραγικό. Θα μου ήταν πολύ δυσάρεστο αν ήμουν αναγκασμένος να ακολουθήσω μια τέτοια τακτική.

S.: Μήπως όμως αυτή είναι η εξέλιξη;

M.M.: Δεν είναι απίθανη αυτή η άποψη. Κάπου διαφαίνεται ίσως στον ορίζοντα αλλά ειλικρινά το απεύχομαι.

S.: Υπάρχει μια κάποια αίσθηση που σας καθοδηγεί σ' αυτή τη δουλειά;

M.M.: Η διαίσθηση. Η διαίσθηση είναι το σπουδαιότερο όπλο. Το σημαντικότερο προσόν. Η διαίσθηση σε βοηθάει να συλλάβεις την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία θα πρέπει να κινηθείς. Τίποτα δεν είναι βέβαιο εκ των προτέρων γι' αυτό και η διαίσθηση σε οδηγεί και σε κάνει έγκαιρα να συλλαμβάνεις τον ρυθμό, τον παλμό του κοινωνικού χώρου που κινείται και να προσαρμόζεσαι μ' αυτόν. Γι' αυτό και δεν αποδέχομαι την άποψη που υποστηρίζει ότι οι δισκογραφικές εταιρίες προδιαγράφουν ή επιβάλλουν το είδος του τραγουδιού που θ' ακουστεί. Η εταιρία δίσκων σίγουρα επηρεάζει προς τη μια κατεύθυνση ή προς την άλλη, αλλά τη στιγμή που το κλίμα είναι ώριμο να αποδεχθεί αυτήν την κατεύθυνση. Αν το κλίμα ή η ατμόσφαιρα επιζητάει π.χ. το ρεμπέτικο τραγούδι και μια εταιρία προσπαθήσει να επιβάλει ένα άλλο είδος είναι σίγουρο ότι θα αποτύχει. Φαντάζεστε αν θέλαμε να επιβάλουμε το λεγόμενο «Νέο Κύμα» το 1990; Θα 'ταν σίγουρη αποτυχία. Κάθε είδος μουσικής μπορεί να διαγράψει το ρόλο του μέσω της εταιρίας αλλά θα πρέπει αυτό να γίνει την κατάλληλη στιγμή. Πιστεύω ότι είναι ένα θέμα κοινωνικών συνθηκών. Για να βρεθεί όμως η κατάλληλη στιγμή χρειάζεται η διαίσθηση.

S.: Τι αναζητάτε αρχικά πάνω σ' ένα νέο καλλιτέχνη; Το ταλέντο ή το ήθος και την προσωπικότητα;

M.M.: Πρώτα απ' όλα το ταλέντο. Είναι φυ-

σικό νομίζω. Ένας άνθρωπος βέβαια με ήθος και προσωπικότητα, χωρίς ταλέντο, μπορεί να γίνει ένας πολύ καλός δικηγόρος ή ένας πολύ καλός πυρηνικός φυσικός όχι όμως τραγουδιστής ή συνθέτης γιατί, πάνω απ' όλα, τα ταλέντο κάνει τον καλλιτέχνη. Βέβαια αν βρεθώ μπροστά σε δύο νέα παιδιά με ταλέντο που ο ένας απ' τους δυο συνδυάζει και το ήθος και την προσωπικότητα τότε αναμφισβήτητα θα διάλεγα αυτόν που συνδυάζει όλες τις αρετές. Παρ' όλα αυτά ποτέ δεν θα αγνοούσα κάποιον καλλιτέχνη με «ελαττώματα» αλλά με πολύ ταλέντο. Η επαγγελματική μου διαλεκτική λέει ότι μπροστά σ' ένα μεγάλο ταλέντο επιβάλλεται να «ανεχθώ» τις ιδιορρυθμίες του και την «καλλιτεχνική του τρέλα». Έχω συνηθίσει να δείχνω κατανόηση σε πράγματα που για άλλους θα ήταν προβλήματα αξεπέραστα, γιατί πιστεύω πως ο καλλιτέχνης πρέπει ίσως να ζει μ' αυτήν την «ιππασία στα σύννεφα» που λέει και ο Ελύτης.

S.: Πώς νοιώθετε όταν ένας καλλιτέχνης που τον θεωρείτε δικό σας δημιουργημά κάποια στιγμή φύγει από την εταιρία σας γιατί έχει μια καλύτερη προσφορά;

M.M.: Όταν μπαίνεις μέσα σ' αυτό το χώρο είσαι ίσως πιο ρομαντικός και πιο ευαίσθητος. Τι θέλω να πω; Πιστεύεις στους ανθρώπους που ανακαλύπτεις, τους βοηθάς, τους συμπαραστέκεσαι, τους κάνεις να γνωρίσουν από κοντά την επιτυχία. Βέβαια, θέλω να 'μαι δίκαιος και γι' αυτό λέω ότι η επιτυχία στηρίζεται πρώτα απ' όλα στο ταλέντο αλλά οπωσδήποτε και στη δική σου αποφασιστική συμπαράσταση. Πιστεύεις λοιπόν ότι δεν πρόκειται να γνωρίσεις ποτέ απ' αυτόν τον άνθρωπο την πίκρα της αχαριστίας. Η πραγματικότητα όμως έχει άλλους νόμους. Κάποτε αναγκάζεσαι να προσγειωθείς, να γίνεις λιγότερο ρομαντικός και περισσότερο ρεαλιστής.

S.: Έχετε πιάσει ποτέ τον εαυτό σας να έχει ανάγκη, να επιζητεί την αναγνώριση;

M.M.: Δηλαδή με ρωτάτε αυτή τη στιγμή αν στο πάρκιν έχω αφήσει κάποιο καλάμι; Τι αναγνώριση να περιμένω; Εγώ ο ίδιος αποφάσισα να μην είμαι προσκηνίος. Ας μιλήσουμε όμως πιο σοβαρά. Δεν επιζητήσα ποτέ την αναγνώριση αλλά την εκτίμηση των ανθρώπων του κύκλου μου η οποία όμως μερικές φορές έρχεται σαν αχαριστία. Με πικραίνει η αχαριστία αλλά δεν το δείχνω. Άνθρωποι που μ' έχουν πικραίνει δεν θα το μάθουν ποτέ.

S.: Αυτό είναι αλήθεια. Δύσκολα φανερώνετε τα αισθήματά σας. Νομίζω ότι είναι θέμα χαρακτήρα.

M.M.: Ίσως έχετε δίκιο.

S.: Πιστεύετε στα κρυφά πάθη;

M.M.: Σίγουρα.

S.: Γιατί;

M.M.: Γιατί τα κρυφά πάθη είναι πολύ πιο

έντονα.

S.: Η εποχή που ζούμε επιτρέπει τα κρυφά πάθη;

M.M.: Σήμερα η εποχή μας μάλλον δεν έχει τέτοια στεγανά και πολυτέλειες για οτιδήποτε... κρυφό. Χύμα είναι όλα, ισοπεδωμένα και συγκεχυμένα και το «καφενείο η Ελλάς» είναι πια καλοκαιρινό και δεν μπορεί να στεγάσει... κρυφά πάθη.

S.: Πιστεύετε ότι στο τραγούδι φαίνεται η ποιότητα της ζωής κάθε εποχής;

M.M.: Και βέβαια το πιστεύω. Και όχι μόνο το ποιόν αλλά και οι κοινωνικές ανακατατάξεις αν θέλετε και οι πολιτικοοικονομικές. Ας αρχίσω με μια μικρή σημειολογία αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Βρισκόμαστε στην εποχή του Εμφύλιου και ο Τσιτσάνης γράφει το «Κάποια μάνα αναστενάζει» ενώ ο Καλδάρης γράφει το «Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι», δυο χαρακτηριστικά τραγούδια που απεικονίζουν το πολιτικό πρόβλημα της εποχής. Αμέσως μετά, ο ίδιος ο Τσιτσάνης καθρεφτίζοντας την ψυχολογία του κόσμου που έχει ζήσει τις ταλαιπωρίες, τις στερήσεις και τους θανάτους ενός παγκόσμιου και ενός εμφύλου πολέμου και που έχει ανάγκη να ξεχάσει και να ξαναγεννηθεί γράφει «Φέρτε μου να πιω το ακριβότερο ποτό εγώ πληρώνω τα μάτια που αγαπώ». Δηλ. ο Τσιτσάνης φτιάχνει ένα κατ' επίφαση «ευ ζην» της εποχής, ένα μικρό ύμνο για τις «υστερημένες απολαύσεις». Αντίθετα, ο Καλδάρης, λίγα χρόνια μετά αυτό το «Ξέδωμα» των πολέμων, καταγράφει μια άλλη πιο συντηρητική ψυχολογία με το τραγούδι του «Όσο αξίζεις εσύ» όπου εμφανίζει τον άντρα να εξυμνεί τη γυναίκα που τον συμμαζέψε από τη σπατάλη, τα ξενύχτια και την αλητεία. Λέει λοιπόν «Μα εγώ σε σένα καλή μου χρωστάω και τη ζωή μου που άλλαξες στην ψυχή μου τόσες συνήθειες κακές, με χίλιους δυο τριγυρνούσα και τα λεφτά μου πετούσα, αλήτης θα καταντούσα μα όλα αυτά μέχρι χτες, πόσο αξίζεις εσύ κ.λ.π.». Παράλληλα υπάρχει το κοινωνικό θέμα της ανοικοδόμησης και της μετανάστευσης όπου εμφανίζονται τραγούδια διαφόρων σημαντικών δημιουργών που άλλα εξυμνούν τα εργατικά χέρια και άλλα επισημαίνουν το θέμα της ξενιτειάς και της μετανάστευσης. Ο Καζαντζίδης θα 'λεγα ότι υπερτονίζει με τα τραγούδια του το θέμα της μετανάστευσης και της λαϊκής τάξης. Ακόμα σαν ταξική διάκριση υπάρχει το τραγούδι της επιθεώρησης και το αρχοντορεμπέτικο και το τραγούδι, θα 'λεγα, της αστικής τάξης, το ελαφρό ελληνικό τραγούδι. Βλέπετε λοιπόν μια εποχή από πόσα σημειολογικά τραγούδια χαρακτηρίζεται. Έτσι λοιπόν αν κάνουμε μια ιστορική αναδρομή της τελευταίας εικοσαετίας θα δούμε όλα τα τραγούδια να «ακουμπάνε» πάνω στην κοινωνική έκφραση κάθε εποχής.

Τρίτη μέρα μετά την πτώση της δικτατορίας. Πρώτη ηχογράφηση του Μίκη Θεοδωράκη στην Ελλάδα και αποκλειστικό συμβόλαιο του Μίκη με τη ΜΙΝΩΣ. Από αριστερά, Αχιλλέας Θεοφίλου, Μίκης Θεοδωράκης, Μάκης Μάτσας και Νίκος Κανελλόπουλος.

S.: Για να φτάσουμε στο σημερινό «Από 'δω η γυναίκα μου κι από 'δω το αίσθημά μου».

M.M.: Ακριβώς. Μη γελάτε. Αυτό είναι ένα τραγούδι που χαρακτηρίζει απόλυτα την εποχή μας! Το τραγούδι, είπαμε, είναι ο καθρέφτης κάθε εποχής, ένα ζωντανό κύτταρο που γεννιέται απ' την ίδια την κοινωνία και μεγαλώνει, μοιάζοντας σ' αυτήν όπως ακριβώς το παιδί στους γονείς που το γέννησαν.

S.: Πώς νοιώθετε όταν σας φέρνουν ' ακούσετε τραγούδια σήμερα; Δεν ανατριχιάζετε με ορισμένα απ' αυτά;

M.M.: Πέρα από την αισθητική μου και πέρα από τις προσωπικές μου επιλογές αυτή τη στιγμή είμαι και επαγγελματίας. Χρειάζεται λοιπόν κάθε τι να το βλέπω κι απ' αυτή την οπτική γωνία.

S.: Κλείνοντας τα μάτια σας υπάρχει ένα τραγούδι απ' τα χιλιάδες που έχετε βγάλει σαν εταιρία να σας συγκινεί περισσότερο;

M.M.: Υπάρχουν μερικά τραγούδια που έχω συνδεθεί ιδιαίτερα μαζί τους. Το κάθε τραγούδι το ζω απ' τη στιγμή που γεννιέται κι έτσι μέσα σ' αυτή τη διαδικασία υπάρχουν τραγούδια που έχω αγαπήσει ιδιαίτερα.

S.: Πέστε μου ένα απ' αυτά τα τραγούδια.

M.M.: (Χαμογελάει) Τι να πω; Του Μάνου Λοΐζου το «Παλιό ρολόι». Αυτό το τραγούδι θα 'λεγα, ότι το φτιάξαμε μαζί, παρέα. Καθόμασαν δίπλα-δίπλα με τον Μάνο στο πιάνο. Ο Μάνος δοκίμαζε μια μελωδία, ένα ρυθμό και πάντα του άρεσε να με ρωτάει. Και αν του απάνταγα «ναι» χωρίς όμως ένα πλατύ χαμόγελο μου απαντούσε: «Κατάλαβα, άλλη μελωδία, Μάκη». Ο Μάνος Λοΐζος ήταν προσωπικός μου φίλος. Χάθηκε όμως νωρίς. Τον έχω συνδέσει τόσο πολύ μ' αυτό το τραγούδι ώστε κάθε φορά που το ακούω

νοιώθω τα μάτια μου κάπου να βουρκώνουν. Μου έρχεται στο μυαλό όλη η ιστορία της ηχογράφησης. Το τραγούδι αυτό ανήκει στον κύκλο «Ο Σταθμός» που ήταν ένας πραγματικός σταθμός για όλους μας. Και για την καριέρα του Μάνου αλλά και για την εταιρία. Ήταν ο πρώτος δίσκος που βγήκε κάτω από το σήμα «ΜΙΝΩΣ».

S.: Υπάρχουν καλλιτέχνες σήμερα που κάποτε κανείς δεν πίστευε ότι θα κάνουν μεγάλη καριέρα αλλά εσείς τους πιστέψατε;

M.M.: Ναι, υπάρχουν και μάλιστα πολλοί σημαντικοί καλλιτέχνες. Η Χαρούλα η Αλεξίου που με συγκίνησε από την πρώτη στιγμή που άκουσα τη φωνή της. Είχε περάσει από ακρόαση σε άλλη εταιρία αλλά της είχαν πει ότι η φωνή της ήταν ακριβώς σαν τη φωνή της Αστεριάδη και ότι δεν τους έκανε γιατί είχαν την ίδια την Αστεριάδη. Ο Νταλάρας, είχε περάσει τρεις φορές από ακροάσεις δισκογραφικών εταιριών και τον είχαν απορρίψει. Είχε δε τόσο απογοητευτεί, όπως ο ίδιος μου εμπιστεύτηκε κάποτε, ώστε σκεφτόταν να γυρίσει πίσω στη δουλειά του και να εγκαταλείψει το τραγούδι. Τον άκουσα να τραγουδάει τυχαία το «Είμαι αητός χωρίς φτερά» σ' ένα μαγαζί στην Πλάκα. Θυμάμαι εκείνο το βράδυ, ήμουνα πολύ κουρασμένος και πήγα σχεδόν με το ζόρι γιατί είχα υποσχεθεί στο Σπύρο το Ζαγοραίο ότι θα πάω να τον επισκεφθώ. Και έτσι βρέθηκα μπροστά στην «έκπληξη» του Γιώργου Νταλάρα. Όταν εκδώσαμε τον πρώτο του δίσκο είχα υποστεί την κριτική πολλών παραγόντων της εποχής οι οποίοι με κατέκριναν ότι άδικα ασχολιόμουν με μια φωνή που τόσο πολύ έμοιαζε με τη φωνή του Μπιθικώτση. Πόσο λάθος όμως είχαν! Ο Πάριος, επίσης, που είναι και καλλιτεχνικός

βαφτισιμός μου μιας κι εγώ τον βάφτισα Πάριο, ήταν ένας καλλιτέχνης που πίστεψα με πάθος σ' αυτόν. Όταν ήρθε σε μας ήδη μια άλλη εταιρία τον είχε απορρίψει γιατί έμοιαζε, όπως του είπαν, στον Πουλόπουλο. Βέβαια ο Γιάννης μας παίδεψε λίγο στην αρχή. Δύο χρόνια προσπαθήσαμε με τον Αχιλλέα τον Θεοφίλου για να δούμε... πού θα γείρει η πλάστιγγα... Στο τέλος η επιμονή μας δικαιώθηκε.

S.: Υπάρχουν καλλιτέχνες που πιστέψατε και αποδείχτηκε ότι τελικά δεν είχατε δίκιο;

M.M.: Βεβαίως.

S.: Θα μου πείτε ένα όνομα;

M.M.: Αρκεί να θυμηθώ. Στην επαγγελματική μου καριέρα έχω δώσει πολλές μάχες προσπαθώντας να αναδείξω καλλιτέχνες. Πολλές απ' αυτές τις έχω χάσει αλλά τι σημασία όμως μπορεί να έχει αυτό όταν κερδίζουμε τον πόλεμο; Εξάλλου πιστεύω και κάτι άλλο που κάθε χρόνο το γράφω στο πρώτο φύλλο της μικρής ατζέντας που κουβαλώ πάντα μαζί μου. Ότι «ντροπή δεν είναι να αποτύχεις, ντροπή είναι να μην προσπαθήσεις».

S.: Γιατί οι περισσότεροι καλλιτέχνες έχουν προβλήματα με την εταιρία τους;

M.M.: Πιστεύω ότι προβλήματα με την εταιρία έχουν μόνο οι καλλιτέχνες που έχουν προβλήματα με τον εαυτό τους. Πρέπει λοιπόν να δικαιολογήσουν είτε τα προβλήματά τους, είτε την αποτυχία τους και συνήθως για όλα αυτά φταίει η εταιρία.

S.: Ο Καζαντζίδης δηλαδή που τα είχε με τη «ΜΙΝΩΣ» είναι αποτυχημένος;

M.M.: Όχι βέβαια. Η υπόθεση Καζαντζίδη ήταν μια υπόθεση που θα μπορούσε να λυθεί μέσα σε 10 λεπτά. Παρ' όλα αυτά ταλαιπώρησε και τις δύο πλευρές 10 χρόνια. Αλλά εν πάση περιπτώσει ας μην επανέλθουμε σ' αυτό το θέμα μια που η παροιμία λέει «τέλος καλό όλα καλά». Με τον Στέλιο λύθηκαν όλες οι παρεξηγήσεις, ξανασυνεργαστήκαμε και επομένως ας μην επανερχόμαστε σ' αυτό.

S.: Παρ' όλα αυτά η εταιρία είχε τη δύναμη να τον εξαφανίσει. Τον έβγαλε έξω από το τραγούδι 10 ολόκληρα χρόνια.

M.M.: Στην ελεύθερη ανταγωνιστική οικονομία κανείς δεν μπορεί να εξαφανίσει κανέναν. Αν μια εταιρία αδικήσει κάποιον καλλιτέχνη αυτός έχει τη δυνατότητα πολλών εναλλακτικών λύσεων. Θα βγει στο ραδιόφωνο, θα εμφανιστεί στην τηλεόραση, θα κάνει συναυλίες, θα ακουστεί. Δεν γίνεται να χαθεί εκτός κι αν θέλει ο ίδιος να αυτοκαταστραφεί. Άλλωστε ποια εταιρία θέλει να έχει ένα θησαυρό και να τον αφήνει αναξιοποίητο; Και στη συγκεκριμένη περίπτωση, αν και πάλι αναφέρεστε στον Καζαντζίδη, θα ήθελα να τονίσω ότι ποτέ δεν θέλησα αλλά και ποτέ δεν αισθάνθηκα τόσο δυνατός για να μπορώ να τον εξαφανίσω.

S.: Η επιτυχία έχει μυστικά;

M.M.: Αν καθόσασταν κοντά μου ένα πρωινό που θα είχα συνεργασία επιλογής τραγουδιών και παρακολουθούσατε αυτή τη συνεργασία, θα διαπιστώνατε ότι η επιτυχία έχει μυστικά. Υπάρχουν πολλές μικρές λεπτομέρειες και ευαίσθητες ισορροπίες που την καθορίζουν.

S.: Η επιτυχία λοιπόν κρύβεται σε λεπτομέρειες;

M.M.: Ναι, και σε λεπτομέρειες. Τις περισσότερες φορές η επιτυχία είναι αυθόρμητη και βασίζεται στην πηγαία έμπνευση. Ο συγχωρεμένος ο Βασιλειάδης «ο Τσάντας» έλεγε: «Η επιτυχία είναι ο συνειρμός της στιγμής». Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που η επιτυχία φτάνει σε μας ημιτελής, επάνω στην κόψη του ξυραφιού κι ολοκληρώνεται ή τελειοποιείται στη διαδικασία της συνεργασίας με το δημιουργό της. Για παράδειγμα το τραγούδι «ο Σταμούλης ο λοχίας» όταν το πρωτόγραψε ο Γιώργος ο Κατσαρός, στενός συνεργάτης και φίλος, το είχε συνθέσει επάνω στο ρυθμό του ζεϊμπέκικου. Ο στίχος, όμως, αλλά και η εποχή που γράφτηκε, μου έδιναν την εντύπωση ότι αυτό το τραγούδι θα γινόταν επιτυχία μόνο στο ρυθμό του χασάπικου. Είπα την ιδέα μου αυτή στον Γιώργο και τη δέχτηκε, γιατί τη βρήκε σωστή. Το τραγούδι στο ρυθμό του

χασάπικου άλλαξε τελείως, έγινε άλλο πράγμα. Μπορεί αν δεν γινότανε αυτή η αλλαγή να πήγαινε χαμένο.

S.: Άρα είναι αλήθεια ότι επεμβαίνετε στα τραγούδια που σας φέρνουν.

M.M.: Αν αυτό θεωρείται επέμβαση τότε ναι, επεμβαίνω, αλλά αυτό είναι κάτι που προκύπτει μέσα από τη διαδικασία της συνεργασίας με το συνθέτη και το στιχουργό. Πολλές φορές βλέπεις στο στίχο να υπάρχει ένα καταπληκτικό κουπλέ, ενώ αντίθετα το ρεφρέν να μην έχει ένα δυνατό σημείο αναφοράς. Επισημαίνοντας μια τέτοια αδυναμία και διορθώνοντάς την μπορείς να σώσεις ένα τραγούδι που έχει τα φόντα να γίνει επιτυχία. Ή μπορεί π.χ. το πρώτο κουπλέ να έχει τόση δύναμη, που να αξίζει να γίνει αυτό ρεφρέν, ώστε επαναλαμβανόμενο να αξιοποιείται καλύτερα. Αυτό είναι ένα κέντημα πάνω στη δουλειά. Πάντως, δεν σας κρύβω, ότι προτιμώ τις επιτυχίες που έρχονται έτοιμες και δεν χρειάζεται ούτε να προσθέσεις ούτε να αφαιρέσεις τίποτα.

S.: Φαίνεται από την αρχή ένα τραγούδι που θα γίνει κλασικό;

M.M.: Α, ναι, φαίνεται. Συνήθως κλασικά είναι τα τραγούδια που γίνονται επιτυχίες δευτερογενώς. Όταν εκδίδεται ένας δίσκος, κάποιο τραγούδι γίνεται άμεσα επιτυχία. Μετά όμως από λίγο ακούς σιγά-σιγά

ένα άλλο τραγούδι του δίσκου να «περνάει» στον κόσμο και να γίνεται επιτυχία. Αυτό το δεύτερο, που επιβάλλεται χαμηλόφωνα, γίνεται και κλασικό. Για παράδειγμα, ενώ η «Δημητρούλα» της Χαρούλας Αλεξίου ήταν το «χιτ» του δίσκου, η «Λέγκω» έμεινε. Η «Οδός Αριστοτέλους» του Σπανού είναι ένα κλασικό τραγούδι, το οποίο όμως έγινε επιτυχία μετά από χρόνια. Ο δίσκος που το περιείχε ήταν από τις μεγαλύτερες εμπορικές μας αποτυχίες. Το «Δυό πόρτες έχει η ζωή» του Καζαντζίδη αν δεν ήταν η πίσω όψη της «Μαντουβάλας» ίσως ποτέ να μην είχε γίνει επιτυχία. Κι ενώ σήμερα τη «Μαντουβάλα» την έχουμε ξεχάσει, το «Δυό πόρτες έχει η ζωή» ακόμα παίζεται στα «πάλκα».

S.: Ποια είναι τα προσόντα του καλού επιχειρηματία στον κλάδο σας;

M.M.: Πρώτα απ' όλα να μην είσαι καλός επιχειρηματίας (γέλια).

S.: Δεν καταλαβαίνω.

M.M.: Στη δουλειά αυτή, όσο και να προσπαθείς να εφαρμόσεις τις επιχειρηματικές αρχές και τις αρχές του μάρκετινγκ που μαθαίνουμε στα Πανεπιστήμια, κινδυνεύεις να αποτύχεις. Γιατί αυτή η δουλειά έχει την δική της προσωπικότητα. Σε μας η πρώτη ύλη είναι ο άνθρωπος και μάλιστα ο ευαίσθητος, ο ιδιόμορφος άνθρωπος, ο κυκλο-

θυμικός. Προσπαθώντας σ' αυτή τη δουλειά να μεγιστοποιήσεις την αποτελεσματικότητά μιας επένδυσής σου πάνω σ' έναν καλλιτέχνη, πετυχαίνεις ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα. Χτίζεις έναν νέο καλλιτέχνη και επενδύεις χρήματα επάνω σ' αυτόν. Αν θελήσεις να αποσβέσεις το γρηγορότερο την επένδυσή σου, πράγμα που θα έκανε κάθε καλός επιχειρηματίας, θ' αναγκαστείς να καταφύγεις σε συχνές, βιαστικές παραγωγές δίσκων, σε μικρό χρονικό διάστημα κι αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα τη φθορά του καλλιτέχνη και τον περιορισμό της καλλιτεχνικής του ζωής. Γι' αυτό σας είπα ότι η δουλειά αυτή θέλει έναν κακό επιχειρηματία για να πετύχει.

S.: Εσείς, δηλαδή, δεν νοιώθετε επιχειρηματίας;

M.M.: Νοιώθω πιο κοντά στους καλλιτέχνες παρά στους επιχειρηματίες.

S.: Σας εναχλεί που ενώ συμμετέχετε στις επιτυχίες ο πολύς κόσμος δεν σας ξέρει;

M.M.: Ίσα-ίσα μ' ευχαριστεί. Μ' αρέσει να συμμετέχω στο γέννημα και στη δημιουργία ενός τραγουδιού που ύστερα τραγουδάει όλη η Ελλάδα, αλλά δεν με ενδιαφέρει να είμαι γνωστός εγώ, να πω «εγώ είμαι που το έκανα.»

S.: Τότε γιατί δίνετε αυτή τη συνέντευξη;

M.M.: Ε, σ' αυτό φταίτε εσείς που με πείσα-

τε και μάλιστα θα με κάνετε να παρεξηγηθώ και με καλούς μου φίλους δημοσιογράφους, που κατά καιρούς μου έχουν ζητήσει συνεντεύξεις και πάντα τους αρνιόμουν. Κι εσύ, Όλγα Μπακομάρου, που ξέρεις πόσο σ' αγαπώ, συγχώρα με γι' αυτή μου την απιστία.

S.: Πιστεύετε ότι θα είσατε πιο ευτυχισμένος αν είχατε ακολουθήσει ακαδημαϊκή καριέρα;

M.M.: Παρότι όπως σας είπα νοιώθω έναν έρωτα για τη δουλειά μου, πολλές φορές σκέφτομαι ότι ίσως θα ήταν καλύτερη η προσωπική μου ζωή αν είχα ακολουθήσει ακαδημαϊκή καριέρα. Με τη δουλειά που κάνω η προσωπική μου ζωή έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Φεύγοντας από το γραφείο μου είμαι υποχρεωμένος να παίρνω τα προβλήματα της δουλειάς και στο σπίτι μου, γιατί κι εκεί συνεχίζονται, άλλοτε με τηλέφωνα άλλοτε με συναντήσεις, άλλοτε με ακροάσεις ταινιών από το στούντιο ή ταινιών νέων καλλιτεχνών. Το κυριότερο απ' όλα είναι όμως ότι μ' αυτή τη δουλειά στερούμαι καμιά φορά ακόμα και τις στιγμές της απλής ανθρώπινης διασκέδασης. Όταν πάω το βράδυ σ' ένα κέντρο, δεν μπορώ να διασκεδάσω όπως όλος ο κόσμος. Εγώ εκείνη τη στιγμή δουλεύω. Γιατί βλέπω και ακούω καθετί και το σχολιάζω με μία επαγγελματική ματιά και

νοοτροπία. Ακόμα, δεν μπορώ να χαρώ τρυφερές στιγμές ούτε και με τους φίλους μου, ακούγοντας μια ωραία μουσική, γιατί για μένα η μουσική είναι η εικοσιτετράωρη επαγγελματική μου λειτουργία.

S.: Άρα όλες οι τρυφερές στιγμές για σας είναι σιωπηρές;

M.M.: Αν όχι σιωπηρές πάντως χωρίς μουσική.

S.: Η σιωπή έχει μουσική;

M.M.: Βεβαίως έχει. Μου θυμίζει τις «Τέσσερις Εποχές» του Βιβάλντι.

S.: Φοβερό να μην μπορείτε να απολαύσετε τη μουσική.

M.M.: Γι' αυτό σας λέω, μ' αρέσει πολύ αυτό που κάνω, αλλά ο τρόπος ζωής που αναγκάζομαι να ακολουθώ δεν με αντιπροσωπεύει απόλυτα. Κατά βάθος δεν είμαι πολύ κοινωνικός. Αναγκάζομαι όμως να γίνομαι κοινωνικότερος απ' όσο θα 'θελα. Ίσως δεν θα μ' άρεσε να βγαίνω τη νύχτα τόσο πολύ. Αναγκάζομαι όμως και βγαίνω περισσότερο απ' ό,τι θα 'βγαίνα αν δεν έκανα αυτή τη δουλειά. Αναγκάζομαι να 'μαι κοντά στους προβολείς ενώ δεν μ' αρέσουν. Ίσως να πρέπει για να εκπληρώνουμε ένα όνειρο να χάνουμε κάποιο άλλο. Ίσως γι' αυτό πρέπει να έχουμε δυο όνειρα για να είμαστε συνεχώς ανικανοποίητοι, για να υπάρχει λόγος να συνεχίζουμε να προσπαθούμε. **S**